

Nr 27

Utlåtande i anledning av Kungl. Majts proposition angående statliga lånegarantier till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens elnät, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 21, föreslagit riksdagen att till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 13 mars 1959 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 130, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att under budgetåret 1959/60 må enligt de i propositionen angivna grunderna beviljas statlig kreditgaranti för lån till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens elnät intill ett belopp av 5 000 000 kronor.

Utskottet har i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 349 av herr *Andersson, Axel Emanuel*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, likalydande med II: 416 av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag till nyelektrifiering från och med den 1 juli 1959 må utgå per fastighet med hela den del av anläggningskostnaden, som överstiger 200 kr/te, enligt i motionerna angivna grunder; samt

2) I: 360 av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Carlsson, Georg*, samt II: 437 av herr *Wahrendorff* m. fl., i vilka likalydande motioner hemställts, att reglerna för användning av anslagsposten för upprustning av elektriska distributionsnät måtte ändras dels så att hinder icke möter för av elupprustningskommittén förordad medverkan av länsstyrelserna för opartisk planering och genomförande av upprustnings- och reorganisationsverksamheten, dels så att uttalandet i propositionen 1958: 116 (s. 44) att upprustningsbidrag må »kunna beviljas även företag, som i och för sig torde kunna bära en upprustning, men som i sig upptagit ett irrationellt företag» icke leder till att reorganisationsfall subventioneras, där alternativet med bygdeföretag icke fått möjlighet att prövas jämsides med alternativet storföretag, dels ock så, att anslaget må användas för statlig medverkan vid reorganisation av irrationella företag, oavsett att fråga därom väckts annorledes än genom ansökan om upprustningsbidrag.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till motionerna II: 416 och II: 437.

Över motionerna har yttranden avgivits av statskontoret, elektrifieringsberedningen och Landsbygdens elnämnd.

I. Framställningen i 1959 års statsverksproposition rörande anslag till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering

Av det för innevarande budgetår under förevarande anslagsrubrik anvisade reservationsanslaget å 11 000 000 kr. avses 4 000 000 kr. för nyanläggning av elektriska distributionsnät och 7 000 000 kr. för upprustning av dylika nät. Anslaget disponeras dels av statskontoret för bestridande av kostnaderna för elektrifieringsberedningen och för anlitaandet vid länsstyrelserna av tillfällig expertis i upprustningsfrågor, dels av länsstyrelserna för utbetalning av beviljade nyanläggnings- och upprustningsbidrag. Bestämmelser rörande ifrågavarande bidrag finnes meddelade i Kungl. Maj:ts beslut den 27 juni 1957 resp. den 16 maj 1958.

Elektrifieringsberedningen har i sin anslagsframställning hemställt, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 15 000 000 kr. enligt följande fördelning.

1. nyanläggning av elektriska distributionsnät m. m.	4 000 000
2. upprustning av elektriska distributionsnät	11 000 000
	15 000 000

Departementschefen har — efter närmare redogörelse för innehållet i elektrifieringsberedningens petitaframställning — anført i huvudsak följande.

»Efterfrågan å statsbidrag till upprustning av elektriska distributionsnät på landsbygden har hitintills varit ringa liksom även omfattningen av utfästelser om bidrag för ändamålet. Med anledning härav torde en betydande reservation komma att föreligga å den för elupprustningsbidrag avsedda anslagsposten vid innevarande budgetårs utgång. Det synes därför icke erforderligt att för nästa budgetår höja berörda anslagspost. Denna bör alljämt upptagas med 7 000 000 kronor och höjningen av posten sålunda förskjutas till efterföljande budgetår. För övriga med anslaget avsedda ändamål föreslår jag en oförändrad medelsanvisning av 4 000 000 kronor.

Jag torde i detta sammanhang få anmäla, att jag den 28 mars 1958 tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa utredning av frågan om införande av ett system med statliga garantier för å allmänna kreditmarknaden upptagna lån till åtgärder för upprustning eller nyanläggning av elektriska distributionsnät på landsbygden och samtidigt därmed en avveckling av långivningen från kraftledningslånefonden. Enligt vad jag erfarit kommer

de sakkunniga att inom kort avlämna sitt betänkande i ämnet. Min avsikt är att så snart betänkandet remissbehandlats föreslå Kungl. Maj:t att i en särskild proposition förelägga årets riksdag förslag i anledning därav.»

II. Propositionen nr 130 angående statliga lånegarantier till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens elnät

Inledningsvis har i propositionen (s. 2—4) erinrats om elkraftsutredningens av år 1943 betänkande, om elupprustningskommitténs förslag år 1957 samt om ellånekommitténs betänkande den 15 januari 1959, vilket jämte däröver avgivna remissyttranden legat till grund för ifrågavarande proposition. Å s. 4—7 i propositionen har lämnats en redogörelse för gällande bestämmelser rörande koncession och statsstöd.

Det närmare innehållet i ellånekommitténs betänkande har redovisats under s. 7—22 i propositionen. Där har sålunda å s. 7—9 till jämförelse lämnats upplysning om statliga lånegarantisystem inom vissa andra områden. Kommitténs allmänna synpunkter på lånegaranti till eldistributionsföretag återfinnes å s. 9—11. Frågan om låntagare och lånestorlek m. m. redovisas å s. 11—12 samt spørsmålet om säkerheter, avskrivning och kontroll å s. 12—19. Huru handläggningen av garantiärendena bör tillgå enligt kommittens uppfattning har lämnats en redogörelse för å s. 19—21. Slutligen har å s. 22 redovisats kommitténs förslag beträffande garantiramen.

En sammanfattning av de över kommittébetänkandet avgivna yttrandena har intagits å s. 22—30 i propositionen.

Utskottet tillåter sig hänvisa till förenämnda olika avsnitt i propositionen.

Departementschefen har anfört följande.

»Staten har sedan länge med olika stödåtgärder medverkat till utbyggnaden av eldistributionsanläggningarna på landsbygden. Såsom ett led härutinnan inrättades år 1918 en statlig utlåningsfond, benämnd kraftledningslånefonden, för långivning till elektriska distributionsföreningar. Genom senare författningsändringar har möjligheterna att erhålla lån ur fonden utsträckt till andra företag med eldistribution på landsbygden än elektriska föreningar. Ursprungligen beviljades lån uteslutande för anläggande av elnät men kan numera utgå även för upprustning av sådana nät. Lånen, som kan gälla hela anläggningskostnaden, utlämnas sedan låntagaren avgivit skuldförbindelse och säkerhet för förbindelsens behöriga fullgörande samt i förekommande fall bevis att koncession för anläggningen meddelats. Under de 2 första åren är lånen amorteringsfria och skall där efter återbetalas under vart och ett av de följande högst 18, eller om särskilda omständigheter föreligger, högst 28 åren. Lånen löper med ränta lika med normalräntan för lån från statens utlåningsfonder, för närvaran-

de 4,25 procent. Från kraftledningslånefonden har sedan dess tillkomst totalt utlånats cirka 33 miljoner kronor. Den 1 mars 1959 uppgick behållningen å fonden till endast 283 000 kronor. Beslut om utlåning meddelas av kommerskollegium gemensamt med lantbruksstyrelsen.

En annan form för statligt ekonomiskt bistånd i strävandena att förbättra landsbygdens försörjning med elkraft är utlämnande av statsbidrag. Alltsedan år 1940 har sådana bidrag utgått till nyanläggningar av elnät och från och med år 1952 under särskilda omständigheter även till nätupprustning. Med den förstnämnda bidragsgivningen avses att främja elektrifieringsföretag, som är i behov av hjälp och för vilka kostnaderna överstiger vad som kan anses såsom normala utgifter för investeringar av ifrågavarande slag. Enligt gällande grunder utgår statsbidrag så snart anläggningskostnaden för ett projekt överstiger en viss gräns. Från och med den 1 juli 1957 tillämpas bestämmelser, innebärande att bidrag kan beviljas för den del av anläggningskostnaden, som överstiger 200 kronor per normaltariffenhet. Bidraget skall vidare som regel begränsas till ett belopp av 450 kronor per sådan enhet. Till nyelektrifieringsbidrag har för innevarande budgetår å en särskild anslagspost under reservationsanslaget Befrämjande av landsbygdens elektrifiering anvisats 4 miljoner kronor. I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t för budgetåret 1959/60 hos riksdagen hemställt om en medelsanvisning för ändamålet av samma storlek.

Efter beslut av 1958 års A-riksdag föreligger från och med innevarande budgetår möjlighet att i betydligt ökad omfattning bevilja statsbidrag till upprustning av elnät på landsbygden. Bidragen utgår från en särskild anslagspost under nyss nämnda reservationsanslag. Frågan om upprustningsbidrag framlades för riksdagen första gången år 1957, då chefen för finansdepartementet i propositionen 1957: 175, vilken innefattade bland annat förslag till allmän energibeskattnig, uttalade, att statsmakterna för den närmaste 5-årsperioden borde binda sig för ett aktivt handlingsprogram för energiområdet. Under sagda period skulle bland annat utgå statsstöd med sammanlagt 50 miljoner kronor till upprustningsåtgärder å landsbygdens elnät. På grundval av ett av särskilt tillkallade sakkunniga, elupprustningskommittén, utarbetat förslag rörande dispositionen av beloppet å 50 miljoner kronor uppdrog jag därefter i propositionen nr 116 till 1958 års A-riksdag vissa riktlinjer för en dylik upprustning med stöd av statsbidrag.

Det statliga upprustningsstödet bör enligt riksdagsbeslutet inriktas så att de stödmottagande eldistributionsföretagens anläggningar når sådan standard, att företagen på ett tillfredsställande sätt kan fullgöra sin distributionsskyldighet gentemot samtliga abonnenter, därest dessas anspråk avser rimliga kvantiteter elkraft. I fråga om storleken bör statens bistånd avpassas så att de stödda företagen göres bärkraftiga för framtiden, vilket innebär att de sedan upprustningsåtgärderna slutförts kan med tillämpning av ett under hänsynstagande till samtliga inverkanande faktorer såsom normalt bedömt elkraftpris förränta och amortera förefintliga lån

samt i full utsträckning vidmakthålla anläggningarna och även på lång sikt driva verksamheten utan förlust. Bidrag skall utgå endast om vederbörande distributionsföretag utnyttjat föreliggande möjligheter att på annat sätt anskaffa erforderligt kapital till upprustning. Vidare skall bidraget täcka blott den del av kostnaden, som inte kan förräntas och amorteras på normalt sätt i rörelsen. Ett företags distributionsrörelse hör jämlikt förenämnda riksdagsbeslut i princip betraktas som en odelbar enhet. Detta innebär, att en relativt hög upprustningskostnad inom ett begränsat område som regel kan utgöra skäl till statsbidrag enbart under förutsättning att kostnaden inverkar menligt på hela företags ekonomiska bärkraft.

Avsikten med upprustningsbidragen är att delvis med hjälp av desamma förbättra distributionsanläggningarna så att företagen blir bärkraftiga för framtiden. Uppnås inte detta syfte genom beviljande av ett belopp av efter förhållandena rimlig storlek bör bidragsansökan avslås. Ett dylikt avslag bör utgöra skäl för företaget i fråga att åstadkomma en reorganisation av detsamma. Irrationella och på längre sikt oräntabla företag bör sammanlösas eller uppgå i större enheter. Vid en dylik rationalisering bör någon principiell bundenhet vid en viss storleksordning inte föreligga. Någon viss företagsform bör ej givas företräde vid bidragsgivningen. Det väsentliga är att vederbörande företag kan bedömas bli även på lång sikt fullt rationellt och räntabelt. Oavsett att ett elföretag principiellt sett skall i ekonomiskt avseende bedömas som en enhet, må upprustningsbidrag kunna beviljas även företag, som i och för sig torde kunna bära en upprustning utan statsbidrag men som i sig upptagit ett irrationellt företag, vars nät är i behov av genomgripande och kostsamma iståndsättningsåtgärder. I annat fall kan antagas att rationella företag inte vill i erforderlig utsträckning medverka vid det betydelsefulla reorganisationsarbete, som måste ske för landsbygdens elkraftförsörjning.

Den centrala handläggningen av bidragsärenden rörande upprustning eller nyanläggning av elnät har uppdragits åt elektrifieringsberedningen och den regionala åt länsstyrelserna. Beslut om bidrag meddelas av beredningen. För innevarande budgetår har till upprustningsbidrag anvisats 7 miljoner kronor. För det kommande budgetåret har i 1959 års statsverksproposition äskats ett lika stort belopp.

Som tidigare nämnts kan statsbidrag till upprustning av elnät beviljas endast för den del av kostnaderna som inte kan förräntas och amorteras på normalt sätt i vederbörande företags rörelse. Övriga delar av upprustningskostnaderna måste sålunda täckas på annat sätt, huvudsakligen genom lån. Kraftledningslånefonden har emellertid i det närmaste uttömts och det erfordras ett avsevärt kapitaltillskott till fonden om denna skall motsvara låneefterfrågan i samband med de intensifierade åtgärderna för att förbättra elnäten på vår landsbygd. Även möjligheterna att anskaffa lån på annat sätt är begränsade bland annat till följd av distributionsföretagens svårigheter att ställa säkerheter, som kan godtagas av kreditinstituten. Vid

utarbetandet av propositionen 1958: 116 fann jag det av denna anledning erforderligt, att nya vägar prövades för att underlätta berörda företags kreditanskaffning. En bedömning av vilka åtgärder, som därvid kunde komma i fråga, ledde till att ett införande av ett system med statliga lånegarantier för lån, upptagna på den allmänna kreditmarknaden, kunde antagas vara den mest effektiva stödformen. Härvid skulle samtidigt en avveckling av kraftledningslånefonden kunna genomföras. En omläggning av statsstödet på detta sätt skulle stå i överensstämmelse med riksdagens år 1945 församlade revisorers uttalande, att en prövning av frågan om att ersätta vissa utlåningsfonder med ett system av statliga lånegarantier borde ske, samt med vad riksdagen vid upprepade tillfällen härutinnan beslutat. I enlighet med angivna slutsatser uttalade jag i propositionen 1958: 116 min avsikt att medverka till att kreditfrågan blev föremål för närmare utredning. Riksdagen biträdde uttalandet samt underströk därvid angelägenheten av att elnätsupprustningen inte hindrades eller fördröjdes i besvärande grad av brist på lånemöjligheter för de upprustande företagen. Spörsmålet om att ersätta utlåning från kraftledningslånefonden med statliga garantier för såväl upprustnings- som nyanläggningskrediter borde därför ingående prövas.

Den 28 mars 1958 tillkallade jag 4 sakkunniga att utreda frågan om införande av statlig garanti för lån till åtgärder för upprustning eller nyanläggning av elektriska distributionsnät på landsbygden. De sakkunniga, som antog benämningen ellånekommittén, avlämnade den 15 januari 1959 betänkande med förslag i ämnet. Betänkandet har därefter varit föremål för remissbehandling. En utförlig redogörelse för betänkandets och remissyttrandenas innehåll har lämnats i det föregående och jag hänvisar därtill.

Såsom jag anförde i propositionen 1958: 116 vid framläggandet av förslagen rörande införande av statlig bidragsgivning till upprustning av elnäten på landsbygden talar allmänt näringspolitiska och även sociala skäl för en medverkan från statens sida till en förbättring av näten så att dessa når sådan utsträckning och standard att landsbygdens försörjning med elkraft är fullt godtagbar samt ej verkar hindrande för en fortsatt rationalisering på olika områden och en successiv höjning av levnadsstandarden. Med hänsyn bland annat till de skäl jag pekat på i det föregående måste det anses vara av vikt att den statliga bidragsgivningen till upprustnings- liksom även till nyanläggningsåtgärder inom landsbygdens eldistribution kompletteras med genom statens bistånd vidgade möjligheter att upptaga lån för finansiering av investeringar som skall täckas lånevägen. Efterfrågan på lån kommer förvisso att stiga avsevärt i samband med igångsättandet av de omfattande elupprustningsarbeten, som för närvarande projekteras till följd av att möjligheten till statsbidrag numera står till buds. En orsak till att antalet ansökningar om upprustningsbidrag hittills varit ringa kan antagas vara just svårigheterna för vederbörande eldistributionsföretag att erhålla långfristig kredit i erforderlig utsträckning.

Vid övervägandet av vilken form som bör väljas för statens förstärkta insats i fråga om elföretagens försörjning med kapital för upprustnings- eller nyanläggningsändamål anser jag mig inte kunna förorda alternativet med en intensifierad utlåning från kraftledningslånefonden, vilket skulle fordra att fonden under åtskilliga år framöver tillfördes betydande medelstillskott och alltså medföra en ökad belastning å statsbudgeten. Av ellånekommitténs betänkande liksom av remissyttrandena framgår däremot att ett införande av det av mig tidigare åsyftade systemet med statliga garantier för lån, upptagna på allmänna kreditmarknaden, torde vara den lämpligaste utvägen när det gäller att underlätta för företagen att erhålla långfristiga krediter till förut nämnda ändamål. Som kommittén betonat avses inte att statsgarantierna skall medföra någon förtur hos kreditinrättningarna för de lånesökande som kan uppvisa sådan säkerhet. Ett statsgarantisystem innebär å andra sidan att svårigheterna för företagen att anskaffa lån i önskvärd mån undanröjes, då brist på andra för kreditinstituten godtagbara säkerheter föreligger. I betraktande härav vill jag föreslå, att ett garantisystem av angivet slag införes till förmån för eldistributionen på landsbygden från och med den 1 juli 1959.

Samtidigt med att möjligheter skapas att erhålla statliga kreditgarantier för samma ändamål som nu främjas med långivning ur kraftledningslånefonden bör sagda långivning upphöra. Såsom kommerskollegium framhållit bör beviljade lån även efter fondens slopande löpa enligt hittills gällande villkor och kontrolleras av kollegium till dess lånen slutbetalats. Den 30 juni 1959 å fonden förefintlig, odisponerad behållning liksom också amorteringar och andra i framtiden återflytande belopp inlevereras till riksgäldskontoret.

Vad gäller omfattningen av den nu förordade garantiverksamheten vill jag erinra om att ellånekommittén föreslagit, att det högsta belopp, vartill lånegarantier totalt skulle få meddelas under budgetåret 1959/60, skall bestämmas till 5 miljoner kronor. Ett flertal remissinstanser har funnit detta belopp för lågt. Exempelvis förordar elektrifieringsberedningen en garantiram å 15 miljoner kronor. Vid bedömningen av denna fråga bör beaktas att efterfrågan på statliga lånegarantier måste antagas bli något begränsad under första budgetåret som följd av att elföretagens upprustningsverksamhet blott småningom får den av förbättringsbehovet motiverade intensiteten. Å andra sidan bör inte garantiramen beräknas så snävt, att ej efterfrågan kan tillgodoses därinom. Den av ellånekommittén föreslagna bidragsramen torde kunna godtagas som en rimlig avvägning mellan dessa olika synpunkter. Jag föreslår därför, att garantiramen under nästa budgetår skall bestämmas till 5 miljoner kronor.

Vid utformningen av bestämmelserna rörande lånegarantiverksamheten måste man taga till utgångspunkt de av riksdagen vid behandlingen av propositionen 1958:116 antagna villkoren för erhållande av statsbidrag till elnätupprustningar. Enahanda villkor synes mig i huvudsak böra gälla

även för nu förevarande form av statsstöd på eldistributionsområdet. Då ansökan om upprustnings- eller nyanläggningsbidrag hädanefter göres torde i flertalet fall framställningen inrymma jämväl begäran om statlig kreditgaranti för samma ändamål. Principiellt sett bör vid handläggningen ingen skillnad göras om den tilltänkta stödformen är kreditgaranti eller statsbidrag.

I likhet med vad som är stadgat beträffande låneverksamheten med medel ur kraftledningslånefonden samt statsbidragsgivningen till här ifrågasvarande åtgärder bör kreditgarantistödet endast avse företag med eldistribution på landsbygden. Vid garantibeviljandet bör i princip företräde inte givas någon viss företagsstorlek eller företagsform. Såsom jag anförde vid framläggandet av förslaget om införande av upprustningsbidrag, är det väsentliga att företaget även på lång sikt kan bedömas bli fullt rationellt och räntabelt. En förutsättning för erhållande av lånegaranti bör jämväl vara att företaget har ett uppenbart behov av finansiellt tillskott samt att företaget utnyttjat föreliggande möjligheter att anskaffa dylikt tillskott på annat sätt, exempelvis genom banklån mot annan säkerhet än statliga garantier, kapitalinsats av delägare eller skälig höjning av eltaxan.

Garantistöd bör enligt min mening endast beviljas företag, som sedan nyanläggnings- och upprustningsåtgärderna vidtagits, nått en sådan standard att företaget på ett tillfredsställande sätt kan fullgöra sin distributionsskyldighet gentemot samtliga abonnenter, därest dessas anspråk avser rimliga kvantiteter elkraft. Efter det de nyssnämnda åtgärderna företagits skall distributionsföretaget vidare vara fullt bärkraftigt, vilket innebär att det skall med tillämpning av ett under hänsynstagande till samtliga inverkande faktorer såsom normalt bedömt elkraftpris kunna förränta och amortera förefintliga lån samt i full utsträckning vidmakthålla anläggningarna och även på lång sikt driva verksamheten utan förlust. Samtliga hittills förordade förutsättningar för erhållande av lånegaranti överensstämmer med motsvarande villkor beträffande upprustningsbidrag.

Såsom redan antytts bör de statliga kreditgarantierna avse såväl nyanläggnings- som upprustningsåtgärder. Erinras må att lån kan utgå ur kraftledningslånefonden till båda slagen av åtgärder. Nyanläggningsgarantier torde komma i fråga endast i ringa utsträckning, men stödet till nyelektrifieringar bör fortsätta tills vidare, eftersom det alltjämt finns vissa trakter i vårt land där man saknar elektrisk ström. Som villkor för erhållande av kreditgaranti i sådana fall bör uppställas att koncession beviljats för anläggningen.

Då fråga är om statsgarantier till upprustningsåtgärder torde beaktas att garantierna primärt bör avse lån, som erfordras för en rent teknisk-materiell upprustning av distributionsnäten. Elektrifieringsberedningen har föreslagit, att garanti skall kunna utgå även för lån i syfte att genomföra en allmän, materiell standardförbättring av distributionsföretagen exempelvis anskaffande av kontorsutrustning. Härtill kan lån inte utgå ur kraftledningslånefonden och jag finner ej skäl tillstyrka den av beredningen före-

slagna utvidgningen av de utgiftsändamål som må kunna erhålla statligt finansierat stöd. Däremot vill jag förordna, att av vederbörande stödsökande elföretag bestridda planerings- och utredningskostnader skall — i skäligen mån — kunna inrymmas i det belopp som täckes med statliga kreditgarantier och bidrag.

Enligt min mening bör, såsom också ellånekommittén uttalat, garanti-givningen på liknande sätt som bidragsverksamheten förbindas med åtgärder för organisatorisk sanering av irrationella företag. Även vissa av remissinstanserna är av samma uppfattning. Då jag ansluter mig till denna vill jag föreslå att kreditgarantier skall få utlämnas jämväl för att främja genomförandet av reorganisationsåtgärder. Lånegarantier för andra ändamål än direkta nyanläggnings- och förbättringsåtgärder bör emellertid endast få förekomma i vissa i det följande särskilt angivna fall. Efterfrågan på statsgarantier skulle eljest bli alltför omfattande.

Mångenstädes torde en förbättring eller utökning av elnäten kunna åstadkommas först sedan en reorganisation företagits i form av sammanslagning av 2 eller flera oräntabla företag till en rationell enhet eller genom att ett större företag i sig upptager ett irrationellt företag. Det blir därvid oftast erforderligt för den genom storleksrationalisering nybildade eller utvidgade enheten att övertaga det eller de äldre företagens låneskulder. Uppstår då den situationen, att vissa lån helt eller delvis inte kan överföras på den nya eller utökade enheten samt att reorganisationen och uppbyggnaden därigenom hotas, anser jag att staten bör bispringa med kreditgarantier om andra finansieringsmöjligheter ej föreligger. Har de äldre företagen skulder, vilka är av kortfristig natur och som företagsekonomiskt sett bör bibehållas denna karaktär, skall dessa naturligen inte kunna omföras till garantilån med längre löptid.

Ellånekommittén har ingående redogjort för de olika slag av säkerheter för statens garantiåtaganden, som skulle kunna komma i fråga. Ett förfarande med inteckningar i anläggningarna har kommittén funnit mindre lämpligt med hänsyn dels till att elföretagen endast i liten utsträckning låter registrera sina anläggningar på grund av registreringsförfarandets omständliga och tidsödande natur, dels till att registreringen så småningom blir inaktuell till följd av förändringar i nätens sträckning samt dels till att näten representerar ett egentligt värde endast så länge de används för kraftöverföring. Kommittén anser det ej heller rimligt, att enskilda personer skall genom borgensförbindelser ikläda sig ansvar till så höga belopp, som det härvidlag kan röra sig om. Att krav skulle kunna uppställas på säkerhet i form av förlagsinteckning finner sig kommittén inte böra förordna. Den kommer som följd härav till det resultatet, att staten inte bör kräva eljest sedvanliga säkerheter för sina garantiåtaganden. Bland annat statskontoret, riksräkenskapsverket samt bank- och fondinspektionen har vid remissbehandlingen av betänkandet ställt sig tveksamma eller avvisande till

kommitténs ståndpunkt. Flertalet remissorgan har emellertid inte framfört några erinringar mot kommittébetänkandet i denna del.

För egen del vill jag erinra om att det just är svårigheterna att tillhandahålla för kreditinrättningarna godtagbara säkerheter som i första hand föranlett förslaget om införande av ett garantisystem på förevarande område. Ävenså vill jag erinra om att, om vad jag i det föregående föreslagit bifalles, statsgarantier inte kan övervägas annat än då vederbörande stödsökande elföretag utnyttjat övriga föreliggande finansieringsmöjligheter, bortsett från statsbidrag, därvid jämväl prövats att tillgodose lånebehovet med anlitande av tillgängliga säkerheter. Detta innebär, att möjligheten att få fullgod säkerhet i allmänhet saknas i de fall fråga om att bevilja statlig lånegaranti är aktuell. Kan lämplig säkerhet ställas utan att de avsedda åtgärderna hindras eller fördröjes bör dock detta ske. Säkerhet i form av borgen tecknad av en eller flera enskilda personer anser jag i allmänhet inte bör ifrågakomma. Därest staten ej kan erhålla tillfredsställande säkerhet bör likväl den garantibeviljande myndigheten infordra förbindelse av elföretaget i fråga att detta inte ställer en mot lånegarantins storlek svarande andel av anläggningarnas värde efter förbättrings- eller nyelektrifieringsåtgärdernas genomförande såsom säkerhet för upptagande av andra krediter.

För att begränsa den risk staten står då betryggande säkerhet för meddelade lånegarantier ej kunnat erhållas, bör även andra anordningar vidtagas än infordrande av den nyss nämnda förbindelsen. Oavsett om en förbindelse avlämnats eller ej bör, såsom ellånekommittén föreslagit, statens förlustrisk reduceras genom en bestämmelse om att lånegarantier blott får beviljas upp till ett belopp motsvarande 75 procent av det värde elföretagets samlade anläggningar enligt den garantibeviljande myndighetens uppfattning äger efter det upprustnings- eller nyelektrifieringsåtgärderna slutförts efter frånräknande dock av utlämnat eller beräknat statsbidrag. Det synes mig för övrigt motiverat, att en viss insats från företaget med på annat sätt anskaffat kapital skall kunna fordras vid investeringar av totalt sett genomgripande omfattning. I detta sammanhang torde böra erinras om att elupprustning i åtskilliga fall kommit och kommer till stånd med anlitande av lånemedel, som upptagits med kommunal borgen.

I flera remissyttranden har uttalats, att statsgarantier bör kunna utlämnas för hela det belopp, vartill nyanläggnings- eller upprustningskostnaderna beräknas uppgå. Jag vill i anledning härav fästa uppmärksamheten på, att den bestämmelse om maximering av garantibeloppet till 75 procent av anläggningarnas värde, som jag här föreslagit, vid tillämpningen får till följd att i det helt övervägande antalet fall garantibeloppet kommer att utgöra 100 procent av elföretagets utgifter för de aktuella åtgärderna. Det är endast om dessa åtgärder drager en totalkostnad överstigande 75 procent av värdet å anläggningarna efter det åtgärderna utförts, som statsgarantibeloppet inte kommer att fullt ut täcka berörda kostnader. Vidare måste beaktas att utbetalat eller utlovat statsbidrag inte skall medräknas vid värderingen av anläggningarna.

Förluster, som kan uppstå till följd av de statliga lånegarantierna, bör bestridas från reservationsanslaget Befrämjande av landsbygdens elektrifiering.

Vad beträffar amorteringstiden för de statsgaranterade lånen bör denna bestämmas till högst 20 år. Samma norm för längsta amorteringstid tillämpas av Kungl. Maj:t vid prövning och fastställelse av kommuns beslut att bevilja borgen för lån till elektriska distributionsföretag. Normen knyter dessutom väl an till den av ellånekommittén angivna avskrivningstiden för en elanläggning, för vilken statlig garanti tecknats, nämligen 25 år.

Övriga, här ej berörda villkor för de lån som avses upptagas med statlig garanti bör bestämmas utifrån bankmässiga grunder med beaktande av förhållandena i det enskilda fallet.

I fråga om det administrativa förfarandet vid beviljande av lånegarantier har ellånekommittén bland annat föreslagit en ordning med preliminära beslut sedan ansökningarna prövats och definitiva beslut först sedan arbetena slutförts och godkänts. Såsom ett flertal remissinstanser påpekat torde dock en sådan ordning inte leda till ett i praktiken godtagbart resultat. Jag finner det ej troligt att kreditinrättningarna är villiga att annat än i undantagsfall utlämna lån mot allenast ett förhandslöfte om statlig borgen för desamma. Kommittén utgår från att det skall vara möjligt för vederbörande kommun att genom borgensteckning bidra till finansieringen under byggnadstiden. Häremot vänder sig Svenska landskommunernas förbund, som anser praktiska skäl tala för att kommunerna inte engageras härför. Eftersom Kungl. Maj:ts medgivande i det helt övervägande antalet fall torde bli erforderligt för att en kommun skall få teckna borgen även för av kommittén åsyftade kortfristiga lån kan påbörjandet av elnätsarbetena därigenom komma att fördröjas. För min del finner jag det angeläget att slutliga beslut om erhållande av statsgaranti och garantins omfattning föreligger redan innan arbetena igångsättes. Garantin bör emellertid i de fall, då det ej är fråga om åtgärder av allenast mindre omfattning, inte i sin helhet träda i kraft från början utan i 2 eller flera etapper allt eftersom arbetet fortskrider.

En viss kontroll över de företag, som beviljas statlig lånegaranti, torde ofta bli erforderlig. Behovet av kontrollåtgärder är givetvis beroende av om säkerhet lämnas och i vilken utsträckning detta sker, storleken av den egna insatsen, företagets allmänna ekonomiska ställning och dylikt. Kontrollen bör i överensstämmelse med ellånekommitténs förslag avse både den tekniska och den ekonomiska sidan av företagets verksamhet. Utöver de av kommittén förordade kontrollåtgärderna bör den garantibeviljande myndigheten eller av denna utsedd person i garantivillkoren förbehållas samma tillgång till elföretagets räkenskaper som företagets revisorer har.

De erforderliga bestämmelserna rörande statliga lånegarantier till företag med eldistribution på landsbygden bör i huvudsak innefattas i en särskild

kungörelse, vilken det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda. Kompletterande föreskrifter torde därefter få meddelas av den garantibeviljande myndigheten.

Det centrala organ, som skall besluta i ärenden rörande lånegarantier till eldistributionsföretag bör i enlighet med ellånekommitténs förslag vara elektrifieringsberedningen. Beredningen avgör nu ansökningar om statsbidrag till såväl nyelektrifiering som elnätupprustning. För bestridande under nästa budgetår av avlöningar och omkostnader hänförliga till vid beredningen för handhavande av bidrags- och kreditgarantiärenden erforderlig personal, däri inräknat särskild expertis och tillfällig arbetskraft, torde ett belopp av högst 150 000 kronor böra avdelas av de under reservationsanslaget Befrämjande av landsbygdens elektrifiering anvisade medlen. Med det slutliga ståndpunktstagandet till frågan om beredningens eventuella inordnande i kommerskollegium bör alltjämt anstå.

Den regionala administrationen av garantiärendena bör åvila länsstyrelserna. I likhet med vad som nu gäller beträffande ansökningar om upprustningsbidrag bör garantiansökningarna ställas till elektrifieringsberedningen men ingivas till vederbörande länsstyrelse. Innan en ansökning vidareändas till beredningen tillsammans med länsstyrelsens utlåtande bör länsstyrelsen ha företagit erforderliga kompletterande undersökningar. Dessa bör — liksom utredningarna i anledning av ansökningar om enbart statsbidrag — beröra ej endast det stödsökande elföretaget utan, om så befinner sig nödvändigt eller lämpligt, även eldistributionen inom angränsande företags områden. Från reservationsanslaget Befrämjande av landsbygdens elektrifiering torde högst 300 000 kronor böra få utnyttjas av länsstyrelserna under nästa budgetår för anlåtande av expertis i elkraftfrågor ävensom till bestridande av resekostnadsersättningar och traktamenten till denna expertis samt av i sammanhanget nödiga expenser.

Jag torde i detta sammanhang få anmäla, att det visat sig föreligga behov av viss upplysningsverksamhet rörande elupprustning och därmed sammanhängande frågor. Om riksdagen ej har något att erinra däremot torde Kungl. Maj:t böra ställa medel i begränsad utsträckning till elektrifieringsberedningens förfogande från den under reservationsanslaget Befrämjande av landsbygdens elektrifiering upptagna anslagsposten Upprustning av elektriska distributionsnät att användas till sådan av beredningen ledd upplysningsverksamhet.»

III. Yttrandena över motionerna I: 349 och II: 416 om ändrade regler för statsbidrag till nyelektrifiering

Statskontoret har i sitt den 20 februari 1959 avgivna remissutlåtande icke funnit tillräckliga skäl föreligga för bifall till motionerna. Ämbetsverket har som motivering för sitt ställningstagande anfört följande.

Enligt nu gällande regler utgår statsbidrag till oelektrifierade fastigheter på landsbygden, såvida icke särskilda omständigheter föreligga, endast för den del av anläggningskostnaden, som överstiger 200 kronor för normaltariffenhet; dock skall bidraget i regel begränsas till ett belopp av 450 kronor för normaltariffenhet. Dessa bidragsregler ha tillämpats sedan budgetåret 1957/58. Omedelbart dessförinnan och alltsedan budgetåret 1952/53 utgick bidraget med ett i regel till 225 kronor för normaltariffenhet begränsat belopp för den del av anläggningskostnaden, som översteg 150 kronor för normaltariffenhet. Statsbidraget till elektrifieringsprojekt på landsbygden har således tämligen nyligen väsentligt ökats.

Vidare förtjänar framhållas, att från och med den 1 januari 1959 förbättringslån kan utgå till avgift för anslutning till elektriska distributionsanläggningar (prop. 1958: 119 s. 62 och prop. 1958 B 1, V ht, p. 3 samt bilaga 27, p. 2—4, statsutsk. utl. B 37; r. skr. B 59).

I sammanhanget må ytterligare erinras om förefintlig möjlighet att för här ifrågakavande ändamål erhålla lån från elektrifieringslånefonden. Å denna fond finns ett kapitalbelopp på 313 000 kronor, varav endast något mer än 3 000 kronor för närvarande äro utlånade.

I sitt remissyttrande den 25 februari 1959 har *elektrifieringsberedningen* anfört i huvudsak följande.

I motionerna har angivits, att statsbidrag till oelektrifierade fastigheter utgår med 450 kronor för te (normaltariffenhet, Nte), dock högst med det belopp varmed anläggningskostnaderna överstiger 200 kronor för enhet. Den specifika genomsnittskostnaden för elektrifiering av nu återstående oelektrifierade fastigheter torde, bortsett från statens vattenfallsverks områden, i stort sett ligga mellan 400 och 1 200 kronor per enhet. Motionärerna ha vidare framhållit, att det synes angeläget att snarast möjligt tillgodose kvarstående nyelektrifieringsbehov. Det har syntts dem möjligt att inom ramen för befintliga anslag genomföra en sådan ändring av bidragsgrunderna att statsbidrag erhålles för hela den del av anläggningskostnaden, som överstiger 200 kronor för enhet. En förutsättning för ett sådant förhöjt bidrag skulle vara, att vederbörande eldistributionsföretag åtager sig att genomföra en fullständig restelektrifiering och att icke utelämna någon fastighet, som kan nås med ledningar till rimliga kostnader, d. v. s. alla elektrifieringsprojekt, för vilka kostnaderna icke överstiger exempelvis 4 000 kronor för enhet.

Elektrifieringsberedningen får anföra följande.

Spörsmålet om ändrade grunder för statsbidrag till kostnaderna för anslutning av oelektrifierade fastigheter m. m. har behandlats av beredningen i en underdånig skrivelse den 17 januari 1957. Skrivelsen har omnämnts och delvis beaktats i Kungl. Maj:ts beslut den 27 juni 1957 rörande de bidragsgrunder, som alltfört äro gällande.

Beredningen framlade med hänsyn till det då föreliggande utvecklingsstadiet för landsbygdselektrifieringen ett förslag, inriktat på att avväga det statliga stödet så att den genomförbara elektrifieringen kunde bringas i verkställighet i en omfattning, som vid varje tidpunkt kan anses lämplig. Förslaget innebar i princip, att statsbidrag för en icke påbörjad restelektrifiering skulle kunna lämnas för den del av anläggningskostnaden, som överstiger 200 kronor för enhet. Tilldelning av bidrag skulle i sina huvuddrag ske i sådan turordning, att de specifikt sett minst statsbidragskrävande utbyggnadsföretagen behandlades före de mera bidragskrävande. Det uppställdes dock icke något absolut krav på att ett restelektrifieringsprojekt

skulle omfatta en slutlig elektrifiering. Det förutsattes, att bidrag icke lämnas till restelektrifieringar med kostnader överstigande 4 000 kronor för enhet. För projekt, som ej kunde anses som restelektrifiering, skulle bidrag beviljas med högst 450 kronor för enhet till kostnad utöver 200 kronor för enhet. Beredningen berörde därjämte frågan om huru kostnaderna böra beräknas. Beredningen förutsatte vidare, att de nya bidragsgrunderna icke skulle minska möjligheterna att även i fortsättningen lämna särskilda bidrag till elektrifieringar i Norrland i huvudsaklig överensstämmelse med vad som hittills skett.

De av Kungl. Maj:t fastställda bidragsgrunderna, vilka refererats i motionerna, gälla normala projekt. Grunderna medge dock undantag, vilka i viss omfattning tillämpas vid successivt fortlöpande glesbygdselektrifiering i norra delen av landet. Större projekt, som omfatta socken-, fjällbygds- eller skärgårdselektrifiering och som kunnat särbehandlas, äro numera sällan förekommande.

Det har under de två år, som förflutit sedan beredningens ovan refererade förslag ingavs, ej framkommit nya omständigheter, som föranleda ett ändrat ställningstagande från beredningens sida. Det bör emellertid uppmärksammas att kostnaderna för elektrifieringar ökats och att därför — om en bidragsgräns skall bibehållas — en omprövning av 450 kronorsgränsen kan ifrågakomma. Det kan i detta sammanhang omnämnas, att vissa konsumenter fr. o. m. den 1 januari 1959 kunna avlastas, därigenom att behovsprövade förbättringslån inom ramen av fastställda maximibelopp kunna av länsbostadsnämnderna beviljas till avgift för anslutning till elnät.

Den i motionerna angivna kostnaden 400—1 200 kronor för enhet synes svara mot det kostnadsläge, som förelegat under senare tid. Genomsnittssiffran har hållit sig vid cirka 800 kronor för enhet. Uppgifterna svara emellertid ej mot kostnadsläget i Norrlands glesbygd, där vissa förhållanden, främst större avstånd och i medeltal lägre tariffenhetstal per konsument, medföra specifikt högre värden. Då därjämte kostnadsnivån stiger och de nya projekten komma att avse ur elektrifieringssynpunkt allt sämre belägna områden, får man räkna med ett högre kostnadsläge än som anges i motionerna. Beredningen har, för att med årligt anslag på 4 miljoner kronor snarast kunna tillgodose så många fastigheter som möjligt, räknat med ett förutssystem, innebärande att särskilda åtaganden från kommuner, landsting, distributörer, konsumenter etc. öka förutsättningarna att tidigare få tillstånd en elektrifiering.

För att belysa huru bidragsverksamheten fungerat på senare tid vill beredningen omnämna, att anslagsbelopp på sammanlagt 8 miljoner kronor placerats under tiden den 1 januari 1957—den 1 januari 1959. Utbyggnaderna ha sålunda skett i samma takt som anslagsmedel ställts till förfogande, d. v. s. med 4 miljoner kronor för år. För närvarande uppgå inneliggande bidragsanspråk i det närmaste till samma belopp som de odisponerade anslagsmedlen. Beredningen har dessutom att emotse nya ansökningar under den tid, som återstår till den 1 juli 1959.

Under de senast förflutna 12 månaderna ha de nytillkommande anspråken uppgått till sammanlagt 3,8 miljoner kronor. Den senaste tidens erfarenhet tyder på en kraftig minskning i takten i inkommande anspråk, om icke grunderna för bidragstilldelningen ändras. Såsom beredningen framhållit såväl i sin ovannämnda skrivelse som i sitt anslagsäskande för budgetåret 1959/60 föreligga emellertid betydande anspråk på elektrifiering, som ej kan ordnas vid nuvarande bidragsgrunder.

Frågor om fortbeståndet av jordbruks- och bostadsfastigheter i glesbygder ha på senare tid behandlats i offentliga utredningar och vid övervä-

ganden på länsplanet i samband med inventeringar, utredningar och bidragsansökningar. Statsmakternas inställning till förevarande problem måste givetvis även påverka handhavandet av stödåtgärderna på elektrifieringsområdet. Man finner att oelektrifierade fastigheter kunna hänföras till olika kategorier bl. a. beträffande angelägenheten ur jordbruks-, skogsbruks- och bosättnings synpunkter samt med hänsyn till olika sociala bedömanden och till vederbörandes eget intresse av en elektrifiering eller aktuella möjligheter att åstadkomma en sådan. Att fastställa omfattningen av en slutlig elektrifiering av en bygd synes därför i praktiken knappast kunna åstadkommas. Mycket talar för att det hittillsvarande tillvägagångssättet i bidragsverksamheten bibehålles med lokala undersökningar på länsplanet beträffande fastigheter, som kunna och böra elektrifieras vid tidpunkten för bidragsansökningens utarbetande, och att nya ansökningar utarbetas, om elektrifiering av ytterligare fastigheter sedermera blir aktuell.

Motionärerna ha sammankopplat möjligheten till höjt statsbidrag för viss elektrifiering med samtidigt åtagande från vederbörande distributionsföretag att fullfölja alla elektrifieringsprojekt med kostnader intill en viss fastställd gräns. Det förefaller icke troligt, att distributörerna, som ej ha ekonomiskt utbyte av den kostnadskrävande restelektrifieringen, skulle finna anledning att göra utfästelser utöver vad gällande koncessionslag föreskriver beträffande distributionsskyldighet. Ett krav på sådant åtagande skulle, även om statsbidrag skulle utgå för den ytterligare elektrifieringen, dels verka avskräckande på företagen, dels vara mindre lämpligt, eftersom det ur olika synpunkter skulle vara vanskligt att med någon säkerhet konstatera vad en slutelektrifiering borde omfatta inom företagens nuvarande eller blivande område och i gränsområden till andra företag. Beredningen vill på grund av det anförda ej förorda, att skyldighet beträffande slutelektrifiering uppställas som särskilt bidragsvillkor.

Landsbygdens elnämnd har i sitt remissyttrande, dagtecknat den 11 februari 1959, tillstyrkt motionerna. Elnämnden har därvid anfört huvudsakligen följande.

I motionerna erinras om att enligt nuvarande grunder statsbidrag utgår till elektrifiering av fastigheter med 450 kronor/te, dock högst med det belopp som anläggningskostnaden överstiger 200 kronor/te. Vidare påpekas, att den specifika genomsnittskostnaden för elektrifiering av nu återstående oelektrifierade fastigheter torde, bortsett från statens vattenfallsverks områden, i stort sett ligga mellan 400—1 200 kronor/te. Under hänvisning till att restelektrifieringsbehovets omfattning hastigt avtar och att det är angeläget, att kvarstående nyelektrifieringsbehov snarast möjligt tillgodoses, anser motionärerna, att statsbidrag skall erhållas för hela den del av anläggningskostnaden, som överstiger 200 kronor/te. På grund härav hemställs, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag till nyelektrifiering fr. o. m. den 1 juli 1959 må utgå per fastighet med hela den del av anläggningskostnaden, som överstiger 200 kronor/te, enligt i motionerna angivna grunder.

Jämväl Landsbygdens elnämnd har uppmärksammat, att statsbidraget till oelektrifierade fastigheter hållits vid en oförändrad nivå, ehuru elektrifieringskostnaden stiger allteftersom restelektrifieringsbehovets omfattning avtar. Att grunderna för ifrågavarande statsbidrag icke ändras med hänsyn härtill synes närmast bero på bristande initiativ i frågan.

IV. Yttrandena över motionerna I: 360 och II: 437 avseende vissa ändringar i reglerna för användning av anslagsposten för upprustning av elnät

I remissutlåtande den 20 februari 1959 har *statskontoret* med avstyrkande av bifall till motionerna anfört huvudsakligen följande.

Ämbetsverket får till en början erinra om att 1958 års A-riksdag biföll Kungl. Maj:ts proposition (1958: 116) angående riktlinjer för upprustning av landsbygdens elektriska distributionsnät m. m. samt lämnade utan erinran av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet till nämnda proposition framlagda förslag till regler för användningen av anslaget till befrämjande av landsbygdens elektrifiering att gälla från och med den 1 juli 1958.

Motionärerna hemställa nu, att dessa regler måtte ändras på sätt i motionerna närmare angives.

Då nuvarande bestämmelser varit gällande endast sedan den 1 juli 1958 och då vad i motionerna anförts icke övertygat statskontoret om nödvändigheten av att redan nu ändra bestämmelserna, vill det förefalla ämbetsverket som om ytterligare erfarenheter lämpligen böra avvaktas, innan de av motionärerna aktualiserade spörsmålen upptagas till övervägande. Statskontoret vill sålunda icke förorda bifall till motionerna.

Elektrifieringsberedningen har i sitt remissvar den 25 februari 1959 anfört i huvudsak följande.

I motionerna har lämnats en redogörelse över vissa svårigheter i samband med upprustning och reorganisation av eldistributionen på landsbygden. I anslutning härtill ha motionärerna hemställt, att reglerna för användning av anslagsposten för upprustning av elektriska distributionsnät måtte ändras på vissa angivna sätt.

Såsom framgår av propositionen nr 1958:116 ansåg elupprustningskommittén bl. a., att länsstyrelserna borde medverka vid genomförandet av de nytillkommande arbetsuppgifterna att förmedla upprustningsbidrag, att uppgöra planer för rationaliseringens genomförande, att verkställa utredningar rörande de enskilda rationaliseringsprojekten, att leda förhandlingar rörande frivillig samordning av distributionsföretag i rationaliserings-syfte samt att i övrigt verka för en ändamålsenlig utveckling av eldistributionen.

I sitt utlåtande den 13 januari 1958 till jordbruksdepartementet över elupprustningskommitténs betänkande berörde elektrifieringsberedningen frågan om huru långt översiktliga undersökningar borde företagas ur de synpunkter, bidragsorganet hade att beakta vid lämnande av upprustningsbidrag. Beredningen anförde härvid, att en undersökning beträffande hela bygden i flertalet fall borde göras, då ett upprustningsprojekt blir aktuellt. Innan någon erfarenhet vunnits beträffande upprustningsverksamheten borde detaljundersökningarna begränsas till sådana områden, där det jämförelsevis snabbt går att få fram resultat och där den största stödeffekten för berörda konsumenter kan påräknas. Beredningen framhöll vidare, att den grundläggande inventeringen inom de olika länen av föreliggande upprustnings- och reorganisationsbehov synes i stort sett kunna begränsas till en

sammanfattning av kända förhållanden, eftersom det redan finns uppgifter i betydande omfattning hos olika myndigheter och organ.

Enligt Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition nr 116, som ej föranlett erinran från riksdagens sida, synas länsstyrelsernas möjligheter att för undersökningar m. m. använda det s. k. 50-miljonersanslaget huvudsakligen begränsade till frågor, som administrativt beröra bidragsärenden. Anslaget torde få utnyttjas, i den mån så erfordras, för kostnader i samband med utlåtanden över bidragsansökningar samt kompletterande undersökningar, som erfordras för utarbetandet av sådana, fullt belysande utlåtanden. Då det gäller reorganisationsarbetet skulle länsstyrelsernas medverkan inskränkas till ett beaktande av reorganisationsfrågan i samband med prövning av ärenden rörande koncession och överlåtelsestillstånd, samt, därest parterna så begär, ett opartiskt ledande, genom hos dem anställda tjänstemän, av förhandlingar mellan två eller flera distributionsföretag om sammanslagning och ekonomisk överenskommelse i samband därmed. Av de till upprustningsstöd avsedda medlen skulle högst 200 000 kronor per budgetår utnyttjas till anlåtande av expertis i elkraftfrågor vid länsstyrelserna samt till bestridande av resekostnadsersättningar och traktamenten för sådan expertis.

Det bör uppmärksammas, att länsstyrelsernas behov av resurser för undersökningar ökas i den mån staten kommer att ställa garanti för lån till åtgärder för upprustning eller nyanläggning av elektriska distributionsnät på landsbygden.

Enligt beredningens mening är det ett önskemål, att länsstyrelserna ha tillfälle att medverka till ett tillrättaläggande av elproblemen på landsbygden efter de linjer, som förutsätts enligt koncessionslagstiftningen, med syfte bl. a. att få fram lämpliga enheter vid yrkesmässig distribution. Arbetet blir härvid mera vittomfattande än vad som synes kunna motiveras av hänsyn till den pågående eller ifrågasatta statliga ekonomiska stödverksamheten, d. v. s. bidrag för nyanläggning, upprustning o. d. och enligt ett nu aktuellt förslag även lånegaranti för sådana ändamål. Det uppkommer nämligen vissa kostnader även vid länsstyrelsernas medverkan i ärenden, där frågan om rationalisering blir aktuell i samband med prövning av koncession och där något ekonomiskt stöd ej alls eller endast i obetydlig grad ifrågasättes. Beredningen vitsordar på grundval av olika iakttagelser, att det borde kunna befrämja lösandet av vissa koncessionsproblem, därest länsstyrelserna få ökade möjligheter att tränga in i problemställningarna även då det gäller den allmänna planläggningen i länen. Det kan konstateras, att möjligheterna att få fram tillfredsställande utredningar äro skiftande olika län emellan. Såvitt beredningen kunnat finna i tidigare fall, då statliga ingripanden eller behov av planläggning synts motiverade, ha länsstyrelsernas resurser att anlita sakkunnigt biträde utanför statsverket praktiskt taget varit obefintliga. Beredningen finner önskvärt, att länsstyrelserna beredas ökade möjligheter att anlita expertis för elkraftfrågor. Beredningen vill även framhålla, att en skarp avgränsning av vilka åtgärder från länsstyrelsernas sida, som enbart kunna hänföras till bidrags- eller lånefrågor, är svår att göra.

Vad angår det andra yrkandet i motionerna synes uttalandet, att anslaget ställts till förfogande för att underlätta fortsättandet av den sedan länge fortgående reorganisationsprocess, som består däri att storföretagen i sig upptager bygdeföretagen, bygga på ett missförstånd. Syftet med anordningen att upprustningsbidrag skall kunna ges även till övertagande företag oberoende av god totalekonomi är väsentligen, att det statliga upprustningsstödet skall innebära ett ekonomiskt incitament för sådan reorganisation, som består i att välställda lokala företag ta hand om irrationella företag. Upprust-

ningsproblemet måste enligt beredningens uppfattning ses förutsättningslöst, och bidragsgivningen skali ej vara påverkad av förhandsåtgärder från de av upprustningen berörda parterna.

Vad angår den tredje delen av motionärernas förslag synes innebörden härav något oklar. Vid irrationella företag kunna sådana situationer uppstå, att upprustningsbidrag ej sökes eller omedelbart erfordras och att därför någon utredning ej framkommer. Beredningen finner, utöver vad som sagts beträffande den första delen av motionen, att ställig medverkan till sådan utredning med anlitande av medel från 50-miljonersanslaget bör kunna lämnas utan sammanhang med bidragsansökan, under förutsättning att vederbörande länsstyrelse och kommerskollegium anse en statlig medverkan vara den rimligen framkomliga vägen att ordna en upprustning eller reorganisation. Det får då observeras, att sådan reorganisation även kan gälla företag, som ej ha behov av omedelbar upprustning.

Landsbygdens elnämnd har i remissyttrande, dagtecknat den 11 februari 1959, biträtt motionärernas hemställan. Elnämnden har i yttrandet anfört bl. a. följande.

Elnämnden, som bildades närmast i syfte att söka påskynda den erforderliga upprustningen av landsbygdens elnät, mottog med stor tillfredsställelse elupprustningskommitténs betänkande med förslag till riktlinjer för upprustning av landsbygdens elektriska distributionsnät. Särskilt uppskattades förenämnt förslag om att länsstyrelserna skulle ha ansvar för uppgörandet av en översiktlig plan rörande upprustnings- och reorganisationsbehovet. Elnämnden var nämligen fullt medveten om, att utan dylikt samhälleligt inflytande på planläggningen skulle, trots det stora upprustningsbehovet, upprustningarna utebliva eller kraftigt försenas.

Genom att denna uppgift icke ålagts länsstyrelserna har elnämndens farhågor besannats. Påräknade ansökningar om upprustningsbidrag har icke inkommit till elberedningen, och dessutom torde det förhållandet föreligga, att eldistributionsföretagen håller sig avvaktande på initiativ från centralt håll. Genom att bidrag till utredningskostnaderna icke erhålles, vill föreningarna nämligen icke igångsätta utredningar i ovetskap om, huruvida dessa kommer att ersättas framdeles. Många företag har klart för sig, att deras abonnentunderlag är för litet för att uppfylla de krav härpå, man ställer för erhållande av upprustningsbidrag. Eftersom det är ganska komplicerat att sammanlägga föreningar och det krävs kraftfulla initiativ för att komma i gång därmed, blir i dylika fall ofta icke något åtgjort. Sålunda föreligger risk för att upprustningsanslaget med hänsyn till nuvarande riktlinjers utformning icke kommer till den användning man avsett härmed.

Elnämnden vill också instämma i vad motionärerna anfört rörande reorganisationen i storföretagens regi. Det torde icke ha varit avsett av riksdagen, som tog initiativet till 1943 års utredning, att det statliga stöd man syftade till på grund av då rådande läge i fråga om eldistributionen på landsbygden skulle gälla jämväl storföretagen. Genom att anslaget ställts även till dessas förfogande underlättas, som av motionärerna anföres, fortsättandet av den sedan länge fortgående reorganisationsprocessen, bestående däri, att storföretagen i sig upptager bygdeföretagen.

V. Utskottet

I anslutning till vad som anfördes i propositionen nr 116 till 1958 års A-riksdag underströk jordbruksutskottet i sitt över propositionen avgivna utlåtande angelägenheten av att icke upprustningen av landsbygdens elnät hindrades eller fördröjdes i besvärande grad av brist på lånemöjligheter för de upprustande företagen. Frågan om att ersätta utlåningen från kraftledningslånefonden med statliga garantier för upprustnings- och nyanläggningskrediter syntes utskottet därför höra ingående prövas.

I huvudsak på grundval av en i ämnet verkställd utredning har Kungl. Maj:t nu i propositionen nr 130 framlagt förslag i syfte att staten från och med den 1 juli 1959 skall inom en av riksdagen årligen fastställd ram och på vissa villkor kunna bevilja kreditgarantier för lån till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande elnäten på landsbygden. Samtidigt föreslås utlåningen från kraftledningslånefonden skola upphöra från och med samma dag. Införandet av ett system med statliga garantier på sätt Kungl. Maj:t förordat får antagas innebära, att de nuvarande svårigheterna för eldistributionsföretagen att för angivna ändamål anskaffa långfristiga krediter kommer att i väsentlig mån undanröjas. Detta är av vikt bland annat för att den av 1958 års A-riksdag beslutade bidragsgivningen till elnätupprustning skall få den avsedda effekten. Såsom tidigare anförts är det betydelsefullt att sådan upprustning liksom även restelektrifiering kommer till stånd som ett viktigt led i strävandena till en fortsatt driftsrationalisering av landsbygdens näringsgrenar, ej minst jordbruket, ävensom till en fortskridande höjning av levnadsstandarden inom berörda trakter.

En ingående redogörelse för Kungl. Maj:ts förslag har lämnats i det föregående. Utskottet, som alltigenom biträder desamma, inskränker sig därför till att här ange de huvudsakliga regler och villkor som bör gälla för garantigivningen.

Den ram inom vilken statsgarantier för sagda låneändamål må meddelas under nästa budgetår bör fastställas till 5 000 000 kronor. En vidare garantiram synes ej erforderlig under verksamhetens första år, enär det måste beräknas att projekteringen av upprustnings- och nyanläggningsåtgärder samt därför också efterfrågan på kreditgarantier då ännu icke nått full omfattning.

De av statsmakterna bestämda villkoren för beviljande av statsbidrag till elnätupprustning torde i princip böra gälla även för kreditgarantigivningen. Denna bör sålunda avse allenast sådana företag med eldistribution på landsbygden, vilka även på lång sikt bedömes bli fullt rationella och räntabla. Företräde bör principiellt icke givas någon viss företagsstorlek eller företagsform. Vidare bör beviljande av statsgarantier alltid föregås av behovsprövning, varvid det skall beaktas att det stödsökande företaget utnyttjat föreliggande möjligheter att anskaffa erforderligt kapital på annat

sätt, exempelvis genom banklån mot annan säkerhet än statliga garantier, kapitalinsats av delägare eller skälig höjning av eltaxan. Garantistöd bör endast lämnas eldistributionsföretag, som sedan nyanläggnings- eller upprustningsåtgärderna vidtagits nått en sådan standard att företaget på ett tillfredsställande sätt kan fullgöra sin distributionsskyldighet gentemot samtliga abonnenter om deras anspråk avser rimliga kvantiteter elkraft. Sedan åtgärderna i fråga genomförts skall distributionsföretaget vara fullt bärkraftigt.

Garantigivning för upprustningsåtgärder bör primärt avse lån till en rent teknisk-materiell upprustning av elnäten. Ett företags planerings- och utredningskostnader bör dock i skälig mån kunna inrymmas bland de bidrags- och lånegarantigilla utgiftsändamålen. Härutöver bör — vilket får anses väsentligt i sammanhanget — kreditgaranti under de i propositionen angivna förutsättningarna kunna beviljas jämväl för att främja ett genomförande av reorganisationsåtgärder, som visar sig nödvändiga eller önskvärda i samband med en elnätupprustning.

Därest lämplig säkerhet för statens garantiåtagande kan ställas utan att de avsedda nyelektrifierings- eller upprustningsåtgärderna hindras eller fördröjes bör detta ske. Säkerhet i form av personlig borgen bör dock ej krävas. Att vederbörande elföretag icke kan tillhandahålla fullgod säkerhet bör på de skäl som angivits i propositionen ej utgöra hinder för beviljande av kreditgaranti, under förutsättning att företaget avger förbindelse, att det ej ställer en mot lånegarantiens storlek svarande andel av anläggningarnas värde efter förbättrings- eller nyelektrifieringsåtgärdernas genomförande såsom säkerhet för andra krediter. Därjämte måste tillses, att lånegaranti icke beviljas till högre belopp än som motsvarar 75 procent av det värde elföretagets samlade anläggningar kan anses äga efter slutförandet av upprustnings- eller nyanläggningsåtgärderna. Vid bestämmandet av detta värde skall utbetalat eller beräknat statsbidrag ej medräknas. Ehuru garantibeloppet maximeras till 75 procent av anläggningarnas värde torde detta i praktiken i flertalet fall innebära att garantien täcker 100 procent av utgifterna, enär värdet av den utbyggda eller förbättrade elanläggningen ofta torde vara i ej ringa mån högre än totalkostnaderna för de aktuella åtgärderna. — Uppkommande förluster på grund av meddelade kreditgarantier bör täckas med medel ur reservatönsanslaget Befrämjande av landsbygdens elektrifiering.

Amorteringstiden för de lån som upptages med statliga garantier bör fastställas till högst 20 år. Övriga i propositionen ej berörda lånevillkor bör bestämmas utifrån bankmässiga grunder med beaktande av förhållandena i det enskilda ärendet. I de fall då det ej är fråga om nyanläggnings- eller förbättringsåtgärder av blott mindre omfattning, bör lånegarantien träda i kraft i två eller flera etapper allteftersom det arbete garantien avser skrider framåt.

Den centrala handläggningen av garantiärendena bör åvila elektrifieringsberedningen och de regionala länsstyrelserna.

Kungl. Maj:ts nu icke behandlade förslag i propositionen nr 130 föranleder ej heller någon erinran från utskottets sida.

I anledning av det i motionerna I: 349 och II: 416 framförda förslaget att statsbidrag till nyelektrifiering skall under vissa angivna förutsättningar utgå med hela den del av anläggningskostnaden som överstiger 200 kronor per normaltarriffenhet, vill utskottet erinra om att enligt gällande bestämmelser statsbidrag i normala elektrifieringsfall utgår för den del av kostnaden som ligger mellan 200 och 650 kronor per enhet. Med hänsyn till att nämnda övre bidragsgräns började tillämpas så sent som den 1 juli 1957 och några större förändringar i fråga om kostnadsläget och andra inverkanse faktorer icke därefter inträffat, avstyrker utskottet motionerna.

Beträffande förslaget i motionerna I: 360 och II: 437 rörande länsstyrelsernas medverkan i planeringen och genomförandet av upprustnings- och reorganisationsverksamheten får utskottet hänvisa till vad därom uttalats i den av utskottet nyss tillstyrkta propositionen nr 130. Det framhålles i denna, att länsstyrelse, som mottagit en ansökan om lånegaranti eller statsbidrag till upprustningsåtgärder eller restelektrifiering, bör företaga erforderliga kompletterande undersökningar, vilka bör avse ej endast det stödsökande elföretaget utan, om så befinnes nödvändigt eller lämpligt, även eldistributionen inom angränsande företags områden. Behovet härav vill utskottet understryka. Vidare förutsättes i propositionen att kostnaderna för den expertis, som av länsstyrelse anlitas för ifrågavarande undersökningar, skall inom ett belopp av 300 000 kronor bestridas av anslaget Befrämjande av landsbygdens elektrifiering. Som följd av det sagda finner utskottet någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida i anledning av sistnämnda motionsyrkande icke påkallad. Ej heller anser utskottet att övriga i förevarande motionspar framförda förslag bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Såsom motiv härför åberopar utskottet vad i berörda avseenden anförts i det föregående.

Vad slutligen angår den i årets statsverksproposition gjorda beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1959/60 under reservationsanslaget Befrämjande av landsbygdens elektrifiering har utskottet icke något att erinra mot densamma. I likhet med vad som gäller för innevarande budgetår bör av anslagsbeloppet 7 000 000 kronor avses för upprustningsbidrag samt 4 000 000 kronor för bidrag till nyanläggningar av elnät.

I enlighet med vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A. att riksdagen må

1) medgiva, att under budgetåret 1959/60 må enligt de i det föregående angivna grunderna beviljas statlig kreditgaranti för lån till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens elnät intill ett belopp av 5 000 000 kronor;

2) till *Befrämjande av landsbygdens elektrifiering* å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor;

B. att riksdagen må avslå motionerna I: 349 och II: 416;

C. att motionerna I: 360 och II: 437 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 maj 1959

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Lage Svedberg, Nord, Sigfrid Larsson*, Bertil Andersson*, Eskilsson, Hjalmar Nilsson*, Mossberger*, Hedström, Franzén och Uno Olofsson*;

från a n d r a kammaren: herrar Pettersson i Dahl, Gustafson i Dädesjö, Hæggbloom, Jonsson i Strömsund, Sköld, Östlund*, Rimås*, Johanson i Västervik, Nilsson i Lönsboda och Persson i Tandö.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr *Nilsson* i Lönsboda.